

UTDRAG FRA DEN LEKSIKRYPTISKE ENCYKLOPEDI

Blumenthals feilslutning, i retorikk: feilslutningen det er å anta at fordi noe rimer, er det sant: *Selv gjort er velgjort. / Hastverk er lastverk. / Ikke gå ut i trafikken, da blir du påkjørt av trikken.*

blødme, (av *bløt* etter mønster av *sødme*, *rødme*, eg. 'bløthet'), dum vits, særlig der poenget består i ordspill over lydlike ord

bongo-bongoisme, en (muligens fra det nigerianske språket efik, *bonkó* 'tromme'), det å falsifisere en universaliserende teori med henvisning til at den ikke gjelder for en viss ukjent og avsidesliggende stamme. Antropologen Mary Douglas preget begrepet i sin bok *Natural Symbols* (1970), i forbindelse med en metodologisk diskusjon om komparasjon, altså om hvordan man kan sammenligne på tvers av kulturer. Douglas er kritisk til å sammenligne predikanter med pygmeer, eller jegere i Afrika med jegere i Australia, grunnet problemet med å avgrense det man vil sammenligne fra irrelevante variabler. Hun foreslår at man begrenser en hypoteses prediksjoner til «gitte sosiale omgivelser», noe som i seg selv er vanskelig, men som i det minste utelukker «de vilste kulturelle seleksjoner». Douglas hevder at jo snevrere kulturelt spenn man sammenligner innenfor, jo mer signifikante resultater får man, og hun forklarer hensikten med sin metodologiske tommelfingerregel slik:

«It serves to counter the effects of Bongo-Bongoism, the trap of all anthropological discussion. Hitherto when a generalisation is tentatively advanced, it is rejected out of court by any field-workers who can say: «This is all very well, but it doesn't apply to the Bongo-Bongo».

Bongo-bongoisme ble ivrig bedrevet i britisk strukturfunksjonalisme, og Douglas' karakteristikker er en kritikk av strategiens nytthet, uten at hun dermed forsvaret *grand theories*.

Selv om begrepet (og trolig også strategien) er mest brukt innenfor antropologi, er det klart at bongo-bongoisme også forekommer i for eksempel lingvistik. Lingvisten Noam Chomsky var sentral i utviklingen av ideen om en *universell grammatikk*, som er en teori om at alle menneskelige språk deler visse strukturelle kjennetegn. Blant disse trekkene er *rekursjon*, som både denne og den forrige setningen er eksempler på, og som innebærer at en frase kan bygges inn i en frase av samme type: En setning kan bygges inn i en setning, og en substantivfrase i en substantivfrase: «Franz, som er min mann, er en engel.» Lingvist og tidligere misjonær Daniel Everett fant en bongoistisk innvending mot den universelle grammatikken i Pirahã-folkets språk, som han mener mangler rekursjon fullstendig – dette kom han frem til etter å ha skrevet en doktoravhandling som var et forsøk på å analysere Pirahã ved hjelp av chomskyansk teori. Hvis Emeretts antagelse om at språket mangler blant annet rekursjon er riktig, er den universelle grammatikken slik den hittil har blitt foreslått opplagt feil. Samtidig er det verdt å merke seg at Chomskys teori ikke nødvendigvis blir mye mer holdbar av en undersøkelse av språk innenfor «visse kulturelle omgivelser». Dette skyldes antagelsen om at den universelle grammatikken er medfødt – språkerverving muliggjøres av at deler av hjernen inneholder prinsippene for den grammatiske strukturen som alle språk blir hevdet å dele. Det er vanskelig for tilhengere av universell grammatikk-teori å innskrenke dens universalitet uten å postulere en hjernemasse som oppfører seg svært besynderlig, og dermed er det kanskje de grammatiske prinsippene som må endres for å kunne gjøre rede for bongoistens moteksempel. En slik revisjon ville imidlertid bare øke teoriens karakter av å være observasjoner av eksisterende språk og ikke prediksjoner om hva som er mulig innenfor et språk generelt, som informatikeren Geoffrey Sampson har innvendt.

Innenfor antropologi synes det nødvendig at bongo-bongoismen utføres med henvisning til en faktisk eksisterende stamme eller kultur, men man kan også utvide bruken av begrepet til å omfavne tankeeksperimenter i eksempelvis filosofi, à la Timothy Williamsons fiktive karakter Peter i boken *The Philosophy of Philosophy*. Peter er en engelsk språkbruker som sår tvil om at alle utsagn av typen (1) «Enhver revetispe er en revetispe» med nødvendighet er sanne. Peters tror nemlig at (1) for å være sann forutsetter (2) «Det finnes minst én revetispe». Nå viser det seg at Peter har slumpet til å se svært mye propaganda for en revekonspirasjonsteori, og benekter (2), og følgelig også (1). At Peter ikke tilhører bongo-bongoene, men et velkjent og utbredt språksamfunn, spiller ingen rolle, ettersom bongo-bongoenes obskuritet i antropologisk sammenheng skyldes at ingen ville fremsette en *grand theory* som opplagt ble falsifisert av ens egen eller svært nære kulturer.

Bongo fra Kongo, eksempel på blødme, se denne. Se også Blumenthals feilslutning

botulisme, en (av lat. *botulus* 'pølse')

1 (farlig) matforgiftning som er forårsaket av bakterien *Clostridium*

2 i overført (litterær) betydning: pølsevev

